

Ο πίνακας
«Ο δρ Pozzi στο
σπίτι» του John
Singer Sargent

Τζούλιαν Μπαρνς Τα πολλά πρόσωπα της Μπελ Επόκ

Ο συγγραφέας ανακαλεί τα πρώτα του βήματα ως τεχνοκρίτικού αναπαράγοντας μια ολόκληρη εποχή μέσω της προσωπογραφίας ενός επιφανούς γιατρού της Μπελ Επόκ

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

Το καλύτερο – ίσως – βιβλίο του Τζούλιαν Μπαρνς, «Ο παπαγάλος του Φλωμπέρ», (κυκλοφορεί ομοίως από το Μεταίχμιο) συνιστούσε μια ώριμη ανάδειξη των συγγραφικών μεθόδων του. Βασιζόμενος στην αγάπη του για τη γαλλική κουλτούρα – όπως και για καθημερινά πράγματα, όπως, ας πούμε, τα γαλλικά τυριά –, ο Μπαρνς εκκινούσε από την προσχηματική αναζήτηση του θρυλικού παπαγάλου του αγαπημένου του συγγραφέα για να φτιάξει ένα διαφορετικό πορτρέτο της καθημερινότητας του Φλωμπέρ, όπως και κατ' επέκταση της ευρύτερης επαρχιακής Γαλλίας. Ταυτόχρονα, ανέλυε τη Μαντάμ Μποβαρί από τη σκοπιά του δύσμοιρου, απατημένου συζύγου της Σαρλ – ενός παραγνωρισμένου και περιφρονημένου από τα λογοτεχνικά σαλόνια δευτερεύοντος ήρωα – κατασκευάζοντας ένα σύγχρονο δικό του μυθοπλαστικό προσώπειο.

Κάτι ανάλογο κάνει ο Μπαρνς εδώ, αν και σαφώς πρόκειται για μη μυθοπλαστική λογοτεχνία. Εφοδιασμένος με αιχμηρά εργαλεία από την Ιστορία της Τέχνης, ο άγγλος συγγραφέας εκκινεί από ένα ζωγραφικό έργο, ελάχιστα γνωστό στο ευρύ κοινό, για να κατασκευάσει επαγωγικά μια ολόκληρη εποχή, που οι πάντες έχουν ακουστά αλλά ελάχιστα γνωρίζουν, στοιχειωδώς έστω: την Μπελ Επόκ. Το εντυπωσιακό πορτρέτο, τιλοφορούμενο «Ο δρ Πότσι στην κατοικία του», είναι του Σαμιέλ Πότσι,

ιταλικής καταγωγής προτεστάντ γιατρού γεννημένου στο επαρχιακό Μπερζεράκ. Έχει φιλοτεχνηθεί από τον σπουδαίο αμερικανό προσωπογράφο Τζον Σίνγκερ Σάρτζεντ, εκπαιτισμένο στη Γαλλία. Μιλάμε για το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, και ο Πότσι κατακτά το Παρίσι με την επιστημονική επάρκεια και την προσωπική του γοητεία, που αναδεικνύεται άλλωστε στον πορφύρο μανδύα του πίνακα, το ομοίως κατακόκκινο φόντο και κυρίως τα λεπτεπίλεπτα, αισθησιακά, χειρουργικά δάχτυλά του – σπάνια ζωγραφική έκφραση επιδεξιότητας και εκφραστικής λεπτότητας.

Ο Πότσι θα εμφανιστεί ήδη στις πρώτες σελίδες του βιβλίου να επισκέπτεται το Λονδίνο το 1885 παρ'εα με έναν πρίγκιπα, τον Εντμόν ντε Πολινιάκ, και έναν κόμη, τον Ρομπέρ ντε Μοντεσκιού, απόγονο του ιππότη Ντ' Αρτανιάν, κεντρικού ήρωα στους «Τρεις Σωματοφύλακες» του Δουμά (προσοχή, ο Μοντεσκιού ουδεμία σχέση έχει με τον Μοντεσκιέ του «Πνεύματος των Νόμων» που προηγείται κατά ενάμιση αιώνα και βάλε). Εκεί έρχονται σε επαφή με τον διάσημο αμερικανό συγγραφέα Χένρι Τζέιμς που τους ξεναγεί μάλιστα σε αξιοθέατα, θέατρα και πολυκαταστήματα, ενώ στην αφήγηση διεισδύει σχεδόν αμέσως – σε μία από τις πολλές ενδιαφέρουσες συγχρονίες τού βιβλίου – ο Οσκαρ Γουάιλντ. Αργότερα θα εμφανιστούν, ενίοτε με σάρκα και οστά, ο Ντεγκά, ο Μποντλέρ, ο Μπενζαμέν Κονστάν, ο Λεόν Ντοντέ, ο Μορσάν, ο Ζολά και ποικίλοι άλλοι λιγότερο γνωστοί συγγραφείς, πολιτικοί, καλλιτέχνες κ.ο.κ.

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ
ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Τζούλιαν Μπαρνς

Τα πολλά πρόσωπα της Μπελ Επόκ

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Η ολιγομελής παρέα είναι βέβαια φιλότεχνη. Ειδικά ο κόμης Μοντεσκίου διαθέτει πολλά λογοτεχνικά ταλέντα που θα αναδυθούν σταδιακά στο βιβλίο, ενώ απεικονίζεται ως ο κατεξοχήν εκπρόσωπος του δανδιασμού: εστέτ, πλούσιος, κομψοτατος, ορκισμένος ομοφυλόφιλος, με εμμονική προτεραιότητα στο καλό γούστο, με κάμποσες καλαίσθητες κατοικίες και σπάνια συλλογή αντικειμένων – μεταξύ άλλων μια ζωντανή επικρυσωμένη χελώνα. Ο πρίγκιπας Πολινιάκ θα αναλυθεί κι αυτός στη διάρκεια της αφήγησης, αν και έχει μικρότερη λογοτεχνική εμβέλεια, τουλάχιστον σε σχέση με τα μεγάλα ονόματα που παρατίθενται στο βιβλίο. Αυτές βέβαια οι αναφορές δεν γίνονται ξεκρέμαστα. Γιατί είναι εντυπωσιακή η λίστα των επαφών, φίλων, περιστασιακών συμμαχιών, ερώτων, γάμων κ.λπ. που συνδέουν τους πρωταγωνιστές με πολιτικές, επιστημονικές και καλλιτεχνικές προσωπικότητες της εποχής – για πολλές από τις οποίες θα πρωτακουστέ εδώ. Επιπλέον, ο Μοντεσκίου είναι τόσο γνωστή φιγούρα του Παρισιού και διεθνών υψηλών κύκλων, που θα αποτελέσει, συχνά προς μεγάλη του δυσaráσκεια, αντικείμενο κοινωνικής σάτιρας αλλά και ήρωα ποικίλων λογοτεχνικών έργων: από τον βαρόνο Ντεζ Εσέντ στο παρακμιακό, αισθητικιστικό, μυστικιστικό μυθιστόρημα του Ουισμάνς «Ανάστροφα» (του 1884, στα ελληνικά από τις εκδόσεις Στερέωμα) ως την παρωδιακή ανθρωπόμορφη Φραγκόκοτα στο έργο του Εντμόν Ροσνάν Σαντεκλέρ (1910) και τον βαρόνο Σαρλίσ, κεντρική φιγούρα στο «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο» του Μαρσέλ Προυστ. Τον τελευταίο, επ' ευκαιρία, ο Τζούλιαν Μπαρνς ξεμπροστιάζει με ντοκουμέντα ως ακραίο ανελίξια και κόλακα, παρά τη μεγαλοσύνη του έργου του.

Ο «Θεός» Πότσι

Παρά τις ποικίλες παρεκβάσεις του αφηγήματος, το κεντρικό πρόσωπο

που παραμένει ο Πότσι – με απαρχή μάλιστα το πορτρέτο του Σάρτζεντ που προαναφέραμε. Ο Πότσι δεν είναι μία ακόμη παραξενιά ενός συγγραφέα που συχνά πυκνά εκκινεί από κάτι περιθωριακό και ασήμαντο προκειμένου να φιλοτεχνήσει το ευρύτερο πλαίσιο. Θεωρείται περίπου θεός στο Παρίσι της εποχής. Είναι, διόλου τυχαία, φίλος και προσωπικός γιατρός διασημοτήτων, περιλαμβανομένης της περίφημης θεατρίνας Σάρα Μπερνάρ που δι-

Ο Μπαρνς εκκινεί από ένα ζωγραφικό έργο για να κατασκευάσει επαγωγικά μια ολόκληρη εποχή

ετέλεσε και διά βίου περιστασιακή ερωμένη του. Είναι εξαιρετικός χειρουργός, αναγνωρισμένος και στις δύο ακτές του Ατλαντικού, με καινοτόμες αντισηπτικές μεθόδους, ικανότητα στη συρραφή τραυμάτων ακόμη και σε μέρη του οργανισμού όπου δεν φτάνει εύκολα το νυστέρι. Διαθέτει εκπληκτικές ικανότητες στην οργάνωση / διεύθυνση νοσοκομειακών μονάδων ακόμη και στη διάρκεια του Μεγάλου Πολέμου και είναι, πάνω απ' όλα, καινοτόμος γυναικολόγος σε μια εποχή όπου ακόμη και η ψηλάφηση του κόλπου ήταν περίπου ταμπού. Είχε ακόμη στο ενεργητικό του πολυσέλιδα ιατρικά συγγράμματα και δημοσιεύσεις διεθνούς εμβέλειας, ενώ καλούνταν σε όλο τον κόσμο – ταξίδεψε μάλιστα ως τις ΗΠΑ, την Αργεντινή και τη Βραζιλία για διαλέξεις και επιστημονική ενημέρωση.

Ο Πότσι αξιοποιεί κοινωνικά την επαγγελματική του επάρκεια και φήμη κάνοντας έναν προσοδοφόρο γάμο με μια καθολική κληρονόμο, την Τερέζ. Η ένωση τους ατυχώς στραβώνει ήδη στον μήνα του μέλιτος, αλλά συντηρείται επί δεκαετίες για κοινωνικούς κυρίως λόγους. Αποκτά πολλές και ποικίλες ερωμένες, γίνεται συντροφική φιγούρα κυριών της καλής κοινωνίας, εξελίσσεται σε συλλέκτη και με τα επαναλαμβανόμενα λόγια του Μπαρνς βρίσκεται παντού – σε γάμους, κηδείες, εγκαίνια, ακόμη και αιματηρά επεισόδια όπου ζητείται η ιατρική συνδρομή του, τα οποία τον καθιστούν κοινωνικά αναγνωρισμένο. Τα τρία του παιδιά και κυρίως η πανέξυπνη κόρη του, η Κατρίν, τον αποδοκιμάζουν με τον τρόπο τους. Ωστόσο ο Μπαρνς τον φιλοτεχνεί ως κομποπολίτη, χαρισματικό, αντισοβινιστική προσωπικότητα, με αγάπη προς την Αγγλία (μεταξύ άλλων μετέφρασε Κάρολο Δαρβίνο), με αμέριστο θαυμασμό προς τη φρεσκάδα και τα επιτεύγματα της αμερικανικής κουλτούρας, κυρίως όμως ως σοβαρό επιστήμονα που καλωσόριζε την κάθε καινούργια μέρα με ευγνωμοσύνη και ενθουσιασμό για όσα διανοίγονταν μπροστά του. Αυτό συνιστά και ένα είδος έμμεσου πολιτικού λιβέλου προς την παράλογη, σοβινιστική απομόνωση της εκτός Ευρώπης πλέον Αγγλίας.

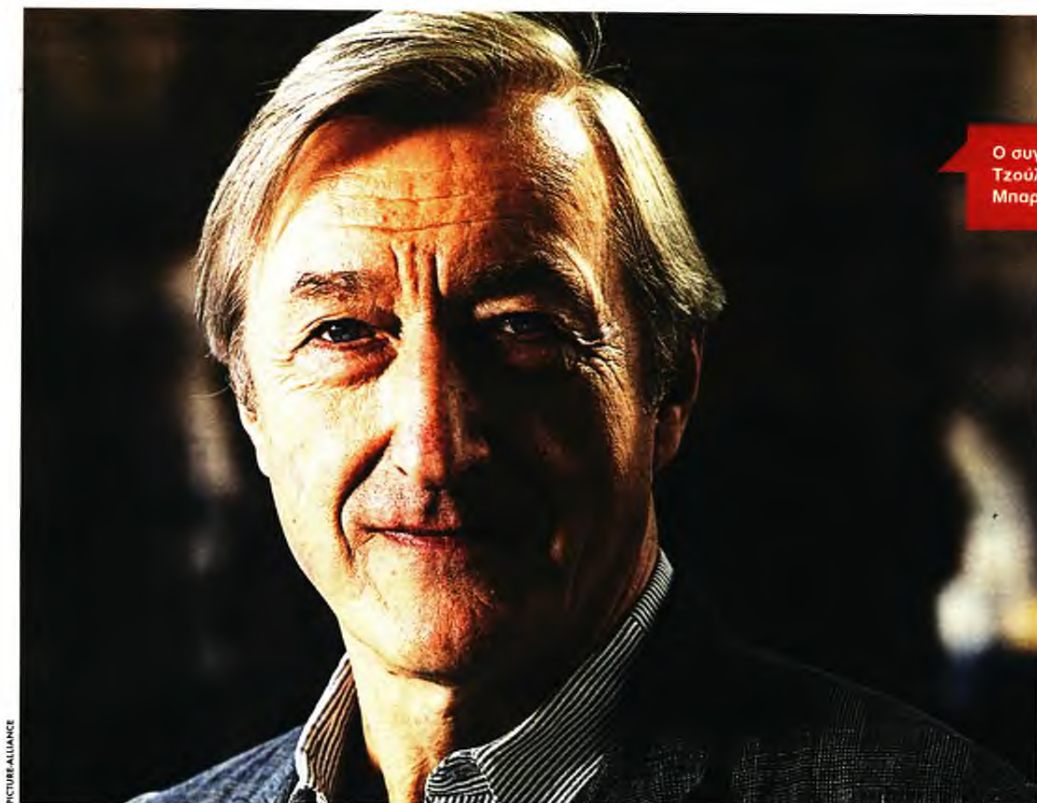
Η εποχή

Τα πιο πάνω τοποθετούνται, ας μην το ξεχνάμε, σε μια Μπελ Επόκ που έχει καταγραφεί στην κοινή συνείδηση ως δημιουργική, ρομαντική, επαναστατική, ερωτική, καινοτό-

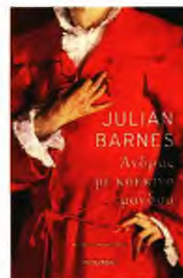
μα – ως εποχή του Μουλέν Ρουζ, του καν καν, του Πύργου του Αϊφελ, του Καρτιέ Λατέν, των διεθνών εκθέσεων, της Μονμάρτρη, των ιμπρεσιονιστών και των μεγάλων βουλευμάτων – προσδίδοντας στο Παρίσι τη διακρινόμενη ως σήμερα αίγλη του. Όμως η περίοδος αυτή περιείχε και πολλά άλλα στοιχεία, σαφώς λιγότερο ελκυστικά: ολοκληρωση μιας αδυσώπητης, ληστρικής αποικιοκρατίας, κοινωνικές αναταραχές, νέου τύπου ακραίες ανισότητες, ταπεινωτικούς πολέμους και ήττες, μισαλλοδοξία, αστάθεια, με αποκορύφωμα την υπόθεση Ντρέιφους που δίχασε τη χώρα. Επιπλέον, η Μπελ Επόκ εγκυμονούσε την παρακμή και το τέλος της άρχουσας τάξης, όπως πολύ αναλυτικά μας

αποδίδεται εδώ. Αλλά ο Μπαρνς εγείρει με εντυπωσιακή οξύνοια και άλλα ζητήματα στο βιβλίο, όπως π.χ. τα όρια μεταξύ συγγραφικής και επιστημονικής αλήθειας, την έλλειψη πληροφόρησης για τα ερωτικά ζητήματα, τις ανεπάρκειες της ιστορικής έρευνας, τις ποικίλες ιδεοληψίες, την κατασκευή σελέμπριτι όπως αυτή του Οσκαρ Γουάιλντ, ακόμη και την ανθεκτικότητα θεσμών όπως η οπλοφορία, η μονομαχία ή ο καθολικισμός. Χωρίς να ομαδοποιεί τον ευμεγέθη όγκο της πληροφορίας του σε κεφάλαια, οδηγεί τον αναγνώστη σε ευχάριστους αναγνωστικούς λαβυρίνθους, με δύο ωστόσο μειονεκτήματα: την έλλειψη οικονομίας στην παράθεση ονομάτων, συγγενειών και διαπλοκών, που κάποιες στιγμές φέρνουν πονοκέφαλο, και την ύπαρξη ποικίλων πλευρικών επεισοδίων (βίαιων θανάτων, ματαιωμένων ερώτων, πυροβολισμών και προδοσιών) που δεν δένουν όλα καλά με το κεντρικό θέμα της αφήγησης ή που οι δεσμοί τους με τον κυρίως ρου αργούν πολύ να φανούν και τελικά πιθανώς ξεχνιούνται. Ολότελα συνεπαρμένος από το θέμα του, ο συγγραφέας παρασύρεται ή, για να το πω αλλιώς, υπερτιμά κάποτε τις γνώσεις και τις αντοχές του αναγνώστη. Ισως επειδή, έπειτα από καιρό, επιτέλους φτάνει μια αφήγηση που τον διασκεδάζει, κάτι που εμφανώς έλειπε από τα τελευταία του γκρίφωπά και μάλλον άκεφα βιβλία.

Όπως και να 'χει, η αναγνωστική απόλαυση είναι εγγυημένη για τον υπομονετικό αναγνώστη, χάρη και στα επιδέξια χέρια της μεταφράστριας Κατερίνας Σκινά.

Ο συγγραφέας Τζούλιαν Μπαρνς

Τζούλιαν Μπαρνς
ΑΝΔΡΑΣ ΜΕ
ΚΟΚΚΙΝΟ ΜΑΝΔΥΑ

Μτφ. Κατερίνα Σκινά
Μεταίχμο, σελ. 319
Τιμή 16,60 ευρώ